

ФОЛЬКЛОРНІ ТВОРИ В ПРОГРАМІ ЗНО

Пісні Марусі Чурай

Засвіт встали козаченьки

Засвіт встали козаченьки
В похід з полуночі,
Заплакала Марусенька
Свої ясні очі.

Не плач, не плач, Марусенько,
Не плач, не журися
Та за свого миленького
Богу помолися.

Стоїть місяць над горою,
Та сонця немає,
Мати сина в доріженьку
Сльозно проводить.

— Прощай, милий мій синочку,
Та не забувайся,
За чотири неділеньки
Додому вертайся!

— Ой рад би я, матусенько,
Скоріше вернутися,
Та щось кінь мій вороненький
В воротях спіткнувся.

Ой Бог знає, коли вернусь,
У яку годину.
Прийми ж мою Марусеньку,
Як рідну дитину.

Прийми ж її, матусеньку,
Бо все в Божій волі,
Бо хто знає, чи жив вернусь,
Чи ляжу у полі!

— Яка ж бо то, мій синочку,
Година настала,
Щоб чужая дитиночка
За рідную стала?

Засвіт встали козаченьки
В похід з полуночі,
Заплакала Марусенька
Свої ясні очі...

Віють вітри, віють буйні

Віють вітри, віють буйні,
Аж дерева гнуться,
Ой як болить моє серце,
А сльзи не ллються.

Трачу літа в лютім горі
І кінця не бачу.
Тільки тоді і полегша,
Як нишком поплачу.

Не поправлять сльози щастя,
Серцю легше буде,
Хто щасливим був часочок,
По смерть не забуде...

Єсть же люди, що і моїй
Завидують долі,
Чи щаслива та билинка,
Що росте на полі?

Що на полі, що на пісках,
Без роси, на сонці?
Тяжко жити без милого
І в своїй сторонці!

Де ти, милий, чорнобривий?
Де ти? Озовися!
Як я, бідна, тут горюю,
Прийди подивися.

Полетіла б я до тебе,
Та крилець не маю,
Щоб побачив, як без тебе
З горя висихаю.

До кого я пригорнуся,
І хто приголубить,
Коли тепер того нема,
Який мене любить?

Історичні пісні

Ой Морозе, Морозенку

Ой Морозе, Морозенку,
Ти славний козаче,
За тобою, Морозенку,
Вся Україна плаче.
Не так тая Україна,
Як та стара мати,
Заплакала Морозиха,
Та стоячи біля хати.
Ой з-за гори та з-за кручі
Буйне військо виступає.
Попереду Морозенко
Сивим конем виграває.
То не грім в степу грохоче.
То не хмара світ закрила, —
То татар велика сила
Козаченьків обступила.
Бились наші козаченьки
До ночі глухої, —
Полягло наших чимало,
А татар утрось.
Не вернувся Морозенко,
Голова завзята.
Замучили молодого
Татари прокляті.
Вони його не стріляли
І на часті не рубали,
Тільки з нього, молодого,
Живцем серце виривали.
Поставили Морозенка
На Савур-могилу.
«Дивись тепер, Морозенку,
Та на свою Україну!»
Вся ти єси, Україно,
Славою покрита,

Тяжким горем, та сльозами,
Та кров'ю полита!
І поки над білим світом
Світить сонце буде, —
Твої думи, твої пісні
Не забудуть люди.

Чи не той то хміль

(Пісня про Богдана Хмельницького)

Чи не той то хміль,
Що коло тичин в'ється?
Ой, той то Хмельницький,
Що з ляхами б'ється.
Чи не той то хміль,
Що по пиві грає?..
Ой, той то Хмельницький,
Що ляхів рубає.
Чи не той то хміль,
Що у пиві кисне?
Ой, той то Хмельницький,
Що ляшеньків тисне.
Гей, поїхав Хмельницький
К Золотому Броду, —
Гей, не один лях лежить
Головою в воду.
«Не пий, Хмельницький, дуже
Золотої води, —
Їде ляхів сорок тисяч
Хорошої вроди».
«А я ляхів не боюся
І гадки не маю —
За собою великую
Потугу я знаю,
Іще й орду татарськую
За собою веду, —
А все тото, вражі ляхи,
На вашу біду».
Ой, втікали вражі ляхи —
Погубили шуби...
Гей, не один лях лежить
Вищиривши зуби!
Становили собі ляхи

Дубовії хати, —
Ой, прийдеться вже ляшенькам
В Польщу утікати.
Утікали вражі ляхи,
Деякі повки, —
Їли ляхів собаки
І сірії вовки.
Гей, там поле,
А на полі цвіти —
Не по однім ляшку
Заплакали діти.
Ген, там річка,
Через річку глиця —
Не по однім ляшку
Зосталась вдовиця...

Думи

Дума про Марусю Богуславку

Що на Чорному морі,
На камені біленькому,
Там стояла темниця кам'яная.
Що у тій-то темниці пробувало сімсот козаків,
Бідних невольників.
То вони тридцять літ у неволі пробувають,
Божого світу, сонця праведного у вічі собі не видають.
То до їх дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка,
Приходжає,
Словами промовляє:
«Гей, козаки,
Ви, бідні невольники!
Угадайте, що в нашій землі християнській за день тепера?»

Що тоді бідні невольники зачували,
Дівку-бранку,
Марусю, попівну Богуславку,
По річах познавали,
Словами промовляли:
«Гей, дівко-бранко,
Марусю, попівно Богуславо!
Почім ми можем знати,

Що в нашій землі християнській за день тепера?
Що тридцять літ у неволі пробуваєм,
Божого світу, сонця праведного у вічі собі не видаєм,
То ми не можемо знати,
Що в нашій землі християнській за день тепера».
Тоді дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка,
Теє зачуває,
До козаків словами промовляє:
«Ой, козаки,
Ви, біднії невольники!
Що сьогодні у нашій землі християнській великодняя субота,
А завтра святий празник, роковий день Великдень».
То тоді ті козаки теє зачували,
Білим лицем до сирої землі припадали,
Дівку-бранку,
Марусю, попівну Богуславку,
Кляли-проклинали:
«Та бодай ти, дівко-бранко,
Марусю, попівно Богуславко,
Щастя й долі собі не мала,
Як ти нам святий празник, роковий день Великдень
сказала!»
То тоді дівка-бранка,
Маруся, попівна Богуславка,
Теє зачувала.
Словами промовляла:
«Ой, козаки,
Ви, біднії невольники,
Та не лайте мене, не проклиняйте,
Бо як буде наш пан турецький до мечеті від'їжджати,
То буде мені, дівці-бранці,
Марусі, попівні Богуславці,
На руки ключі віддавати;
То буду я до темниці приходжати,
Темницю відмикати,
Вас всіх, бідних невольників, на волю випускати».
То на святий празник, роковий день Великдень,
Став пан турецький до мечеті від'їжджати,
Став дівці-бранці,
Марусі, попівні Богуславці,
На руки ключі віддавати.
Тоді дівка-бранка,

Маруся, попівна Богуславка,
Добре дбає,—
До темниці приходжає,
Темницю відмикає,
Всіх козаків,
Бідних невольників,
На волю випускає
І словами промовляє:
«Ой, козаки,
Ви, біднії невольники!
Кажу я вам, добре дбайте,
В городи християнські утікайте,
Тільки, прошу я вас, одного города Богуслава не минайте,
Моєму батьку й матері знати давайте:
Та нехай мій батько добре дбає,
Ґрунтів, великих маєтків нехай не збуває,
Великих скарбів не збирає,
Та нехай мене, дівки-бранки,
Марусі, попівни Богуславки,
З неволі не викупає,
Бо вже я потурчилась, побусурменилась
Для розкоші турецької,
Для лакомства нещасного!»
Ой визволи, Боже, нас, всіх бідних невольників
З тяжкої неволі,
З віри бусурменської,
На ясні зорі,
На тихі води,
У край веселий,
У мир хрещений!
Вислухай, Боже, у просьбах щирих,
У нещасних молитвах
Нас, бідних невольників!

Балади

Ой летіла стріла

Ой летіла стріла
З-за синього моря.
Ой де ж вона впала?
— На вдовинім полі.
Кого ж вона вбила?

— Вдовиного сина.
Немає нікого
Плакати по ньому.
Летять три зозуленьки,
І всі три рябенькі:
Одна прилетіла,
В головоньках сіла;
Друга прилетіла,
Край серденька сіла;
Третя прилетіла
Та в ніженьках сіла.
Що в головках сіла —
То матінка рідна;
Сіла край серденька —
То його миленька;
А в ніженьках сіла —
То його сестриця.
Де матінка плаче,
Там Дунай розлився;
Де плаче сестриця,
Там слізок криниця;
Де плаче миленька —
Там земля сухенька.
Ой матінка плаче,
Поки жити буде;
А сестриця плаче,
Поки не забуде;
А миленька плаче,
Поки його бачить...